

Od Pliberka do Brda.

2. V Celovcu.

Celovec leži ob zapadnem robu Celovške ravnine, južno od Gospo-svetskega polja in vzhodno od Vrbskega jezera. Do Vrbskega jezera je še eno uro hodá. Mesto je zvezano z Vrbskim jezerom po Lend-prekopu. Iz mesta do jezera vozi električna železnica. Četudi je Celovec glavno mesto dežele, vendar ne leži v sredini dežele, marveč v njenem južnovzhodnem delu, je srce tako zvane Celovške kotline. Ta kotlina je najlepši del Koroške in sega na vzhodu do Dravograda, na zahodu do Beljaka, na jugu do Karavank in na severu do Starega dvora (Althofen). Še ni dolgo, kar se je tu okrog Starega dvora in Kotarč (ponemčeno: Guttaring) govorilo slovenski. Pretežen del Slovenske Koroške spada v Celovško kotlino.

Celovec je lepo mesto in šteje 30.000 prebivalcev, s predmestji pa 40.000. Z glavnega kolodvora vodi skoraj skozi celo mesto v smeri od juga proti severu gori do kapucinske cerkve: Kolodvorska cesta. Bolj v južnem delu mesta, v Lidmankyga ulici, stoji stolna cerkev sv. Petra in Pavla, v severno-zapadnem delu pa mestna župna cerkev sv. Ilja z 91 m visokim zvonikom. V višini 47 m je napravljen okrog stolpa razgledni hodnik, s katerega se nudi lep razgled na mesto in okolico. V zapadnem delu mesta, na trgu Sv. Duha, stoji cerkev Sv. Duha, na katero je prizidan uršulinski samostan. V vzhodnem delu mesta, na Velikovški cesti, pa stoji elizabetinska cerkev z istoimenskim samostanom. Nekdanjo Ljubljansko cesto, ki vodi iz mesta v Rož in dalje na Ljubelj in v Ljubljano, so po vojni prekrstili v Rožansko cesto. Nekdanjo Šolsko ulico, ob kateri stoji Mohorjeva hiša, nekdanja tiskarna Družbe sv. Mohorja, pa v 10. oktobra ulico. To naj bi bil spomin na plebiscit 10. oktobra 1920, ki je ugodno izpadel za Nemce.

Najlepši in največji trg v Celovcu je Novi trg. Leži v sredini mesta. Na trgu stoji Marijin spomenik v spomin na rešitev Dunaja pred turško silo leta 1685., ko je združena krščanska vojska pod poveljstvom poljskega kralja Sobieskega porazila šestkrat večjo turško vojsko pod poveljstvom strašnega Kara Mustafa. Na Novem trgu stoji tudi spomenik Marije Terezije in pa spomenik celovškega zmaja.

Znana je gozdba o celovškem »lintvernu«. Bilo je v času, ko je vladal nad Gorotanijo (Karantanijo) — kakor so tedaj imenovali Koroško — slovenski knez Gorazd. Gorazd je stoloval v Krnskem gradu na Gosposvetskem polju. Tedanja Gorotanija je bila mnogo večja, ko je sedanja Koroška in je bila vsa slovenska.

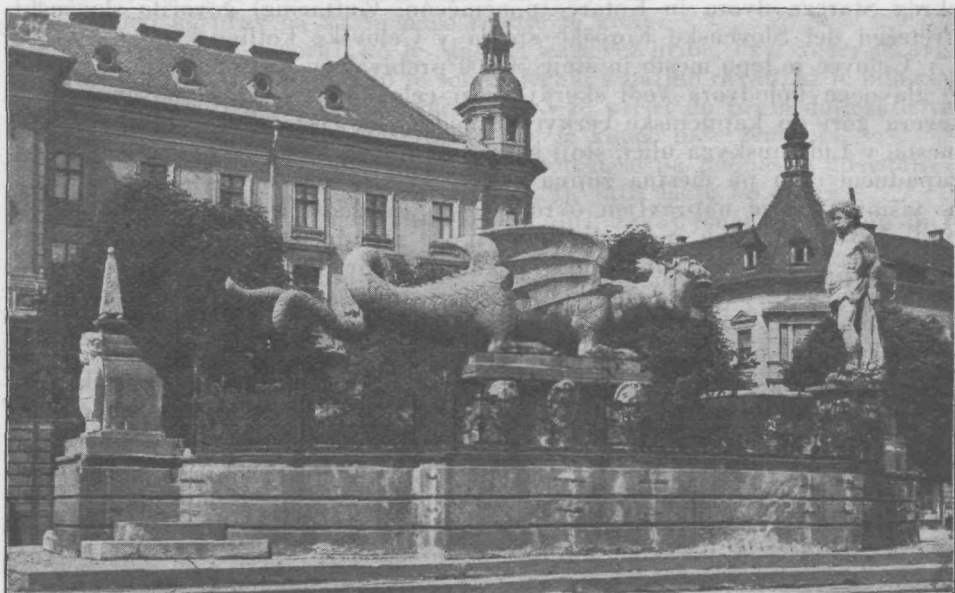
Vzhodno od Vrbskega jezera, od jezera pa do današnjega Celovca, se je razprostiralo v onih davnih časih pusto močvirje in divji gozd. V gozdu sta gospodarila bivol in divji merjasec, močvirje pa je pokrivala neprodirna megla, ki se ni premaknila z mesta. V močvirju je prebival strašen zmaj, ki je ropal ljudi in živali. Kdor je zašel v grozansko močvirje, ga ni bilo več nazaj. Nihče si ni upal nad zmaja.

Gorazd, ki je ob svojem ustoličenju pri Krnskem gradu ljudstvu obljubil, da bo branil prostost in pravico in da bo ljudstvu skrben poglavar, je dolgo premišljal, kako bi ukrotil zmaja. Slednjič si jo izmisli zvita glava: Ob robu močvirja da postavi močen stolp. V stolp se podajo pogumni možje, oboroženi z železnimi kiji. Blizu stolpa privežejo tolstega bika, nanj pa pritrdijo oster, močen železen kavelj. Bik kmalu začuti nevar-

nost in začne divje rjoveti in se trgati z verige. Pa že se prikaže z močvirja strašni zmaj. Zakadi se proti biku, široko odpre žrelo, prikažeta se dve vrsti strašnih, ostrih zob. Igraje bi strl in požrl svoj plen. A ko zgrabi bika in zapre žrelo, se mu ostro železo zasadi v mehko ustno meso. V divji boleti zasadi biku ostre kremplje globoko v trebuh. Tedaj pa priskočijo z železnimi kiji možje, ki so bili skriti v stolpu in so čakali na ta trenutek, in pobijejo zmaja, ki si ne more pomagati.

Rešeno je bilo ljudstvo silnega zmaja in je pevalo hvalo modremu knezu. Knez pa je dal izsušiti močvirje, ki je povzročalo meglo, in je dal izsekati gozd. Ondi, kjer je stal stolp, je dal zgraditi grad, okrog grada pa je nastala vasica, naselbina, iz katere se je razvilo sedanje mesto.

V spomin na boj z zmajem so postavili pred 300 leti na Novem trgu iz enega samega kamena mogočnega zmaja, ki ga pobija orjak z gorjačo. —

Celovski zmaj.

Celovec je nemško mesto, vsi napisi so nemški, vse šole nemške, po cerkvah se pridiguje in moli nemški. Toda po vseh gostilnah in trgovinah znajo slovenski, in v četrtkih, ko je v Celovcu tržni dan, ves Celovec govori slovenski. Mesto napreduje, narašča, ker neprestano dohajajo novi priseljenci v mesto. A večina teh priseljencev so Slovenci. To so slovenski Rožani, slovenski Podjunčani, slovenski prebivalci Celovške ravnine in Slovenci, naseljeni okrog Vrbskega jezera. In vendar! Vse šole so nemške. Vsi tisoči slovenskih priseljencev se v Celovcu ponemčijo, šole ponemčijo vso njihovo deco. Vsi so za naš rod zgubljeni. Leto za letom zgublja naš slovenski rod na Koroškem na tisoče svojih sinov in hčerá. Kakor bi jih morila smrtonosna kuga, kakor bi se utapljali v globokem morju... Grozno je to. Če bi bil Celovec v slovanski državi, v kratkem bi bil po pretežni večini slovensko mesto. Čisto gotovo. Tako pa se nam ponemči in zgubi vse, kar pride in se naseli v Celovcu. In po drugih koroških mestih? Ponemčevanje, narodno umiranje — to je žalostna zgodovina koroških Slovencev.

Pa ne samo v mestih, tudi v okolici mest, zlasti še v okolici glavnega mesta, Celovca, slovenstvo propada, hira in umira.

In vendar... Sami smo krivi, ker nismo Koroške po razpadu stare Avstrije pravi čas osvobodili in rešili... Prepozno kesanje...

Dve uri severno od Celovca je Gosposveta. Tu na Gosposvetem polju so Slovenci pred davnimi stoletji v slovenskem jeziku ustoličevali koroške vojvode. Pri Krnskem gradu je bil vojvoda na knežjem kamenu slovesno ustoličen in z vojvodskega prestola na Gosposvetem polju je prvič vršil svojo vladarsko oblast. Zadnje ustoličenje na knežjem kamenu je bilo leta 1414., zadnja poklonitev pred vojvodskim prestolom na Gosposvetem polju leta 1597. Še stoji ta prestol sredi Gosposvetkega polja, a nanj ne seda noben knez ali vojvoda več — prestol je samo nema priča minule slovenske slave. Kralj Matjaž spi v Peci in skoraj bodo izumrli Slovenci na Gosposvetem polju. Bodo izumrli? Dà, če ne pošlje Bog rešitve.

Lea Fatur:

Dogovor je dogovor.

(Turška pravljica.)

V mestu Carigradu je živel za časa pravičnega sultana Murata brivec Ali Sok. Ta je znal obriti glavo gladko tudi, če si mu zavezal oči. In ni polil obleke z milnico, niti s kapljo ne. Znal je tudi veliko pravljič in prišel je tako v glas, da je hodila vsa carigrajska gospoda samo k njemu. Ali je postal silno prevzet in ni maral več briti drugih glav kakor samo one boljših ljudi.

Seveda je porabil slavni brivec tudi dosti drv. Kar naprej so hodili z drvni natovorjeni osli pred Alijevo brivnico.

Tako je prišel nekoč drvar Hamid s svojim oslom in je ponudil Aliju drva. »Imam jih dovolj,« se je otresal Ali; »vzamem jih le, če mi daš za navadno ceno ves les, kar ga je na oslovem hrbtu.«

»Seveda dam rad ves tovor,« se je začudil Hamid in jel raztovorjati osla. Ko je spraznil oslov hrbet, je zahteval denar.

»Rekel sem, da ves les!« se je posmehnil Ali. »Osel ima vendar na hrbtu še leseno sedlo! Daj sedlo ali pa naloži drva nazaj in zgini! Dogovor je bil vendar jasen in priče so tu.«

Oslovo sedlo je bilo pa več vredno ko vsa drva. Hamid se je sicer prepiral in branil, pa vsakdo mu je rekel: »Kaj se boš prepiral, ubogi drvar, z Alijem, ki brije vso mestno gospodo? Pogorel boš!«

Drvar je pa trdil: »Pravica mora biti!«

»Daj sedlo, pa si jo poišči,« so se mu meščani smejali.

Drvar je dal sedlo in je šel iskat pravice. Šel je h kadiju (sodniku) in k muftiju (duhovniku). Prvi je pregledal vse zakone in ni našel besede, ki bi bila drvarju v pomoč. »Dogovor je dogovor in se mora spoštovati, sicer ni pravice v deželi,« je rekel kadi in odslovil drvarja.

Hamid je šel k muftiju. Ta je pregledal ves koran (turško sveto knjigo), pa ni našel v njem besede, da bi pomagala drvarju. »Dogovor je dogovor in se mora spoštovati, sicer ni pravice v deželi,« je rekel.

Drvar je bil trmast in neizobražen in mu ni šlo v glavo, kaj hočejo s tako pravico. Gre in najame pisarja, da mu napiše prošnjo na sultana.